

Motiváció és karrier

A pályaválasztás motivációja szintén a lelkészek kapcsolati rendszeréről tanúskodik. Öt lelképásztor édesapja lelkész. Az interjúkból kiderül, hogy az 1989-es rendszerváltást követő években szervezett egyházi ifjúsági csoportok biztosították azt a szellemi hátteret, amely később a teológiai tanulmányok felé vezetett. Ezek a gyülekezeti alkalmak nem csak szocializációs közegként működtek (Kiss D. 2007a: 198), de szerteágazó karitatív, diakóniai és vallási rendezvények révén formálták a résztvevők lelkületét és világnézetét. Egyfelől a lelképásztor családja, másfelől az ifjúsági csoportban szerzett vallási élmények, illetve e két tényező együttthatása formálta a lelkészek többségének hivatástudatát.

Az ifjúsági bibliaórák, sokat jártunk oda, persze az is úgy kezdődött, hogy először mentünk pingpongozni és nem feltétlenül a vallásos érdeklődés vezetett minket oda. Középiskolás koromban volt 1-2 év szünet, de az ifjúsági bibliaórák kimaradtak. Utána aztán ennek köszönhetően megint bekapcsolódtam, mivel elég nagy ifjúság volt, Margitta 5000 lelkes, 40-50-en voltunk az ifiben, gitártanulás, táborozás, tehát ez mind szervezeten ment, minden ünnepre készültünk komolyan, különböző hangszereken. Ez aztán már meghozta azt a változást, ami végül is segített abban, hogy döntsek, hogy a teológiára menjek. (H. Zs. lelképásztor)

A motivációban az egyéni kegyesség fontossága a lelkészek társadalmi megbecsülésének csökkenésével egy időben nőtt. Steve Bruce szerint a brit társadalomban az egyéni kegyességet követők, valamint a civil karrierből kiábrándultak azok, akik szívesen választják a papi pályát. Az áldozathozatalként értelmezett pályaválasztás igazolja a pálya alacsony társadalmi státuszát (Bruce 1995: 34).

Az *Educatio* folyóirat a pedagógus életútnak és karriernek szenteli a 2015/1-es számát. Itt olvasható az a többszerzős tanulmány, mely nagyszámú mintán, több országban végzett statisztikai elemzéssel ragadja meg a pedagógusok pályamotivációit. A szakirodalom alapján különbséget tesznek *intrinzik* és *extrinzik* motiváció között. A belső motiváció hajtóerői a munka fontosságának tudata, intellektuális önmegvalósítás, a tudás átadásának szépsége, a gyermekekkel való foglalkozás öröme, a tanulók segítése a siker elérésében, az emberekkel való foglalkozás szándéka. A külső motivációk között található a szakmai fejlődés lehetősége, az állásbiztonság, jutalmazások vagy karrier építésének lehetősége. Fontos a környezeti hatás is, mely révén családi, szociális környezetből azt a megerősítést hallják, hogy belőlük jó tanár lenne. A pályaelhagyás legfontosabb ellenszere a kedvező munkakörülmények, az elégedettség kérdése. Összefoglalva, a szerzők megállapítják: „azoknál a pedagógusoknál, akiknek motivációi között nagyobb fontosságot kaptak a tanári

pálya képzettséggel, állásbiztonsággal, társadalmi egyenlőség erősítésével kapcsolatos dimenziói, akiknél inkább megjelent a gyermekekkel való munka, a társadalmi befolyás, a szakértelem és a fizetés fontossága, s kevésbé tapasztaltak pályaválasztásuk során negatív környezeti reakciókat, illetve akik ma is inkább elégedettek a pályaválasztásukkal, azoknak a jövőbeni tervei között nagyobb arányban szerepel a pedagóguspályán maradás.” (Paksi–Schmidt–Magi–Eisinger–Felvinczi 2015: 75.) Esetünkben pályaelhagyásról nem beszélhetünk. Ez azzal is magyarázható, hogy a lelkési pálya annyira specifikus felkészültséget és tevékenységet képvisel, hogy azt az egyházon kívül szinte lehetetlen kamatoztatni. Az egyéni motivációt vallásos, hitbeli tartalommal küldetésstudatnak nevezhetjük, mely transzcendens forráshoz kötődve felülír valamennyi humánfaktort.

A kommunista időszakban lelkési pályát választók kivétel nélkül valamilyen rendkívüli élményhez, sorseseményhez kötik elhívásuk történetét, illetve a teológiai képzésre való felvételüket. Gondviselésről, isteni döntésről számolnak be a kérdezettek. A gondviselés-történet meghatározásához Tengelyi László fogalmát, a *sorseseményt* hívom segítségül, melyet a szubjektum passzívan, választási lehetőség nélkül él meg, általa új kezdet születik az élettörténetben, irányt vált az élet tartalma (Tengelyi 1992, idézi Ullmann 2015: 6). A szerző szerint ennek mozgatója a bűn, mely Fehér M. István ellenvetése szerint választási szabadságot feltételez, hacsak nem feltételezzük az általános büntelenség állapotát (Fehér 2015: 39–40). Az emberi szabadság és isteni igazság (szolgáltatás) keresztmetszete a sorsesemény, mely a hit szempontjából értelmezve gondviselés-történetté nemesül az utólagos reflexió által. Az interjú helyzet ilyen értelmezési lehetőséget és kényszert teremt, melyben a válaszadók helyben konstruálják meg a gondviselés-történetet vagy egy előbb letisztult, önértelmezéssé lett narratívát³¹ idéznek. A gondviselés-történet, végkifejlete szempontjából pozitív töltetű, elfogadást és engedelmisséget követelő isteni beavatkozás, mely az egyént felszabadítja a döntés terhe alól, de felismerteti vele az isteni hatalom szuverenitását.

Igen, én azt mondom és hiszem, hogy ezt az Úristen rendezte s ő akarta így. Magyar irodalomból rengeteg olyan tétel volt, ha abból kellett volna írni, semmit nem tudtam volna. A verseket, ami fel volt tételként hagyva, tudtam kívülről, a verseket szerettem, mai napig is szeretem, prózában voltak, amik messze távol állnak, nem tudtam volna semmit írni belőle. Na de csak egypár részletet elmondok, hogy taszított hátulról az Úristen a teológia felé: benne volt a tájékoztatóban, hogy kell orvosi tájékoztatás, felhívtam a teológiát, nem tudom kivel beszéltem, kérdezzem meg mi ez az orvosi igazolás, mit kérnek. Azt mondta legyen tüdő-, vér- és pszichológia-vizsga s mikor megyek felvételizni, vigyem magammal a papírokat. Megcsináltam a vizsgákat s mikor megyek beiratkozni, Lehel volt a titkár, sorban álltunk,

---

31 A narratíva számos narratívumot integráló, egy korszakot, mentalitást idéző kerete (Keszeg 2011: 31).

bejutottam, elveszi a dossziét, megnézi, volt egy halom papír, mondja, válasszam ki az orvosi igazolást, mondom, nekem itt van a táskában. Mondja mérgesen, hogy nem tudom, hogy előre be kellett küldeni, hogy az ottani orvos láttatja. A lényeg az, hogy ha most nem fogadja el az irataimat, mit csinálók? Mondom semmit, felülök a vonatra s hazamegyek. Megnézte az orvosi igazolást s aztán csak elvette s beiratkoztam. A másik pedig magyar irodalomból gyengén tudtam felkészülni, irodalom vizsga előtti este, egy tételt elismételek, Juhász Gyula szerelmi lírája, na, azt átolvastam, a verseket még egyszer elismételtem. Másnap reggel áhítat, húzzák a tételeket, írja fel a táblára Zsolika: Juhász Gyula szerelmi lírája. Ilyen apróságoknak lehet mondani s mégse apróság, ezeken mind elhasalhattam volna a felvételin. Volt egy ilyen előzetes beszélgetés a püspöki hivatalban. Gyenge János volt bent meg Pásztori, az idős, faggattak, hogy s mint, miért akarok menni, s volt egy ilyen kérdése Gyenge Jánosnak, ha most nem sikerül, fogok-e még egyszer felvételizni. Mondtam, hogy nem. Miért? Mert én azzal a döntéssel jöttem el otthonról, ha nekem lelkészi pályára kell lépni, az Úristen azt akarja, hogy ott legyek, akkor bejutok, ha nem, akkor nem fogok bejutni. Azt kérdi, hogy én ilyen szűknek látom az Isten kegyelmét, ennyire leszűkítem. Én nem látom szűknek, én így jöttem, ez az én elhatározásom. (L. E. lelkipásztor)

A külső motivációk egyike a pénzügyi biztonsághoz köthető. A kérdezettek fele úgy gondolja, hogy javadalmazása kevesebb, mint a többi lelkészé. Két idősebb és négy jó anyagi helyzetben levő lelkész vélte úgy, hogy fizetése ugyanannyi, mint a kollégáiké. Nem tudták a viszonyítást megtenni hatan, két személy nyilatkozta, hogy több a fizetése, mint a lelkésztársaké. Mégis a kérdezettek több, mint fele meg volt elégedve fizetésével, 12-en pedig nem.

A lelkészek javadalmazása nem történik egységesen. A fizetések két részből tevődnek össze. Az állami támogatás értéke felől az Egyházkerület I. Ügyosztálya dönt. A presbitérium kiegészíti ezt az összeget a maga hozzájárulásával, a járulékok kifizetésével, illetve a természetben történő juttatásokkal (szolgálati lakás, köz-költségek meghatározott arányú átvállalása, termőföld, gyümölcsös, stb.). Ezekért a többlet-juttatásokért¹²³ nehéz megállapítani a lelkészek munkaerőpiaci megbecsülését. Ha a romániai nettó átlagfizetéshez³² viszonyítjuk a lelkipásztorok havi jövedelmét, akkor azt mondhatjuk, hogy az az átlagosnak megfelelő. Különbséget találunk vidéki és városi vonatkozásban, ahol az utóbbi esetben kétszeres nagyságrenddel is meghaladhatja a falun dolgozók fizetését. A terményben történő juttatások csak kivételes esetben egyenlítik ki a különbségeket. A kepe³³ szinte teljes

32 2019 januárjában 2936 lej volt a nettó fizetés, 18,2%-kal nagyobb az előző év januárjához képes (forrás: https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/cs01r19.pdf; letöltve: 2019. 03.06.).

33 A kepe terményben juttatott fizetés, melyet a rendszerváltást követően szinte teljes mértékben megszüntetett az állami és gyülekezeti hozzájárulásból összeállt lelkészi fizetés.

mértékben eltűnt. Mégis a költségek kifizetése a díjlevélben meghatározott mértékben, útiköltség vagy telefonszámla visszatérítése a gyülekezet által, nagymértékben csökkenti a lelkész kiadásait. A fizetés megállapítása vagy aktualizálása a lelképásztor és a presbitérium viszonyának függvénye. Így a javadalmazás a helyi közösségbe való integráció mutatója is lehet, hiszen a lelképásztor és a gyülekezet viszonyáról tanúskodik. Minél nagyobb a lelkész elégedetlensége, annál inkább erősödik a gyülekezettől való elhatárolódása, és így a szolgáltatban való elmagányosodásának lehetősége is. Az általános jólét növekedésével együtt növekedett az alkalmazottak fizetése is, sőt az inflációt meghaladó mértékben, az egyházi alkalmazottak esetében viszont folyamatosan csökkent – mondja Steve Bruce az angliai helyzetre vonatkozóan (Bruce 1995: 35). Mivel a fizetések aktualizálása csupán a presbitérium jóindulatán, valamint a faluközösség általános anyagi színvonalán múlik és nem a lelkész tevékenységének fokmérője, ezért gyakran elmarad. A presbitérium összetétele sokat nyom a latban. Ott, ahol többségük nyugdíjból él, ott a lelkészek fizetése alacsonyan marad. Ha bekerül a presbitériumba egy értelmiségi, egy vállalkozó vagy egy magasabb beosztottsággal rendelkező köztisztviselő, ahogy ez gyakori városi környezetben vagy községközpontban, a fizetés viszonyítási alapja is megváltozik. Felértékelődik az egyetemi végzettség, de csak amennyiben annak presztízsét a presbitérium tagjai közül valaki képviseli.³⁴ A gyülekezetek egyházi tevékenységhez kötött bevételeit, mint az egyházfenntartói járulék, a perselypénz, az adományok, szinte kivétel nélkül ki kell, hogy egészítse valamilyen külső forrás. Erről tanúskodnak a következő interjúrészletek: *az APIA³⁵ is hozzájön. Az a baj, hogy az idén megvonják talán az APIA-t.* (B. Cs. lelképásztor) Az építkezések, javítások során a lelkész elsőként veszi ki részét az adakozásból és a munkából. Mintha a magáét építené, úgy vigyáz a rábízott ingatlanokra. A fiatalabb lelkészgenerációk között van olyan is, aki megvárja, hogy előkészítsék számára a parókiát és csak utána költözik be. A kalotaszegi egyházmegyében viszont egyetlen ilyen esettel sem találkoztam. Mindenki kivette részét a munkából, a javításhoz szükséges anyagi alapok biztosításából.

Úgy hozta a sors, és engem megkezdtek izélgetni úgy rendesen egy adott pillanatban, ezelőtt úgy 7 éve, nem is, 10 éve. És szebbnél szebb történeteket találtak ki rólam, házasságtörés, lopás, minden vád a fejemhez volt verve és biztosítva volt, hogy a környező falvakban is tudják. Akkor tehát eljutottam oda, hogy bementem, egy hétig a gyomrom nem vett be ételt, nem értettem, hogy mi van. Mondom Á.-nak, pénzünk se volt, mert amíg ment az építke-

34 Magyarlétán 16 évet voltam lelképásztor. Ebben az időben iratkoztam be a BBTE Szociológia Karára és végeztem antropológiai alapképzést valamint szociológia mesterszakot. Akkori gondnoka az egyházközségnek megkérdezte: „mi értelme van a sok tanulásnak, jön belőle valami pénz?” – Egyszerű munkásembereknek nagyobb volt a fizetésük. A továbbtanulásomnak nem lett semmilyen anyagi vonzata. Sőt, ahogy a kocsmában elhangzott és nekem is visszamondták: „A pap kell legyen a legszegényebb ember a faluban.” (Szerző megj.)

35 APIA – Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură – Mezőgazdasági állami támogatás

zés, inkább oda ment a pénz, mint az én fizetésembe. Sokszor volt úgy, hogy nem vettem fel fizetést, csak legyen meg az a szoba is. (B. Z. lelkipásztor)

Az elszármazottak városról is jelzik, hogy nem felelték el gyökereiket és sikeres vállalkozásaikból gazdagon adományoznak a falunak is.

Jó, de ami kell a lelkészi álláshoz fizetés, javításra, beruházásra, amit akartam, mindent meg tudtam csinálni. Nézd meg a templom is rendben van. [Kelltt pályázni hozzá, vagy milyen segítséget kaptál?] Itt a legtöbb ilyen támogatás. [Önkormányzati?] Nem, hanem gyülekezeti tagok, van, akinek van jól menő cége s a 2%-át ideadja, 50-60000 lejt egy évben, nem a régi pénz, a mostani. Van ilyen támogatónk, fedi a költségvetésedet duplán. Helybeli, úgy helybeli, hogy Kolozsváron él, ott van a cége, de itt vannak a gyökerei, megvan a háza, hazajár. Sok az ilyen hétvégi, s aki hazajár vagy itt vett házat s nincs semmi köze Magyarókeréhez, jól szituált emberek, akik Kolozsvárról ide kijárnak, hétvégére s akkor azok anyagilag másképp járulnak hozzá a gyülekezethez, s eljárnak templomba, ünnepen itt vannak, van úgy, hogy nyolcvanvan vesznek úrvacsorát a hatvanból. Na, jó, ha 139-et számolunk is egy óriási szám. (B. Sz. lelkipásztor)

Az intézményes keret biztonságot jelent a lelkészi tevékenységben. Vannak lelkészek, akik a lelkészi hivatal vezetésének feladatával azonosulnak és így küldetésstudatukat az adminisztratív teendőikkel fedik el. A papról Max Weber nyomán Bögre Zsuzsa és Kamarás István szerzőpáros megállapítja, hogy az, „állandóan működő üzem keretében látja el az istenbefolyásolást” (Bögre–Kamarás 2013: 37–40). Mások viszont arra hivatkoznak, hogy a morális és teológiai elemek kiszorítják a mágikus elemeket az egyéni és közösségi jóllét szolgálatából, ugyanakkor a szimbolikus eszközök kiszolgáltatásának joga és az isteni megnyilatkozás magyarázatának monopóliuma teremti meg az intézményes keretet. A hitigazságok (dogmák) rögzítése a gyülekezetépítés szükségszerű feltétele lesz, mely a prédikáció által kollektív formát ölt. A lelkipásztorkodás, mint az egyéni vallásosság ápolása a papságot arra kényszeríti, hogy híveinek tradicionális hitvilágával, racionalizmusával szembesüljön. Az adminisztratív elkötelezettség és az isteni üzenetek tolmácsolásának eltérő hangsúlya érzékelhető a lelkészek identitás-meghatározásában. B. F. nyugdíjas lelkipásztor az ígéhirdetést szívesen vállalja nyugdíjazása után is, de az adminisztratív teendőket visszautasítja.

A két sajátos és nem kis ellentmondásokkal terhelt szolgálati terület feszültségét munkamegosztással orvosolják a lelkészek.

A feleségem, nálunk a könyvelést is ő végzi, adminisztrációs dolgokat, pályázatokat, ezt ő végzi, ő ért hozzá, tehát elsősorban nyilván az ember élet-társára számíthat. (H. Zs. lelkipásztor)

Egy másik esetben a lelkész nemcsak az elmaradt segítségért nehezelt a gyülekezetre, presbitériumra, hanem úgy érzi, hogy hamisan félrevezették, a felvállalt ígéreteket nem tartották be, ami a pénzügyvitelt illeti. Zaklatott állapotát tükrözi a szertecikázó, töredezett gondolatmenet is.

A presbitérium követelte, hogy csináljak programot és minden nap, a hét-főt azt kiharcoltam, hogy az a lelkész szabadnapja, szombaton nincs iroda, mert vallásóra, káté és ifi és vasárnap meg nem foglalkozok nyugtákkal, pénzekkel, keddtől péntekig jöjjenek. S akkor ki van függesztve ez a program, úgy, ahogy láttad. [...] Na, de ez annyira leköt, hogy állandóan stressz alatt vagyok. Mert én akkor, ha 9–13-ig van a program, én ki se mozdultam innen, mert így is mindenbe kötnek bele, hogy ez a baj, így jó, úgy nem jó. [...] De úgy kezdek megtörni s azon kezdek gondolkozni, nekem volt ez a cirkuszom is a fellebbezéssel is. Amit magyaráztam nektek végül is sikerült is nektek, tehát M. és a megye eltörölte a határozatot, hogy 3 percet románul prédikáljak, mikor van egy esketés vagy egy keresztelő a templomba annyira harcoltak ellene, hogy képesek voltak fellebbezni az esperesnél. Megismételtük a közgyűlést, akkor ott volt egy csúnya veszekedés a közgyűlésen a M. jelentésében, merthogy egyik fél sem hagyta magát, mellettem is álltak, akik akarták, néhány presbiter mellé állt, aki nagy magyarkodó volt s nem akarták, hogy a szent, magyar templomom belül ne hangozzék el román szó. Közbe bejöttek más dolgok is, mert ilyenkor felszínre jön minden, s akkor volt egy csúnya közgyűlés, na, azóta most csend van. [...] Kiment, Székelyföldön is beszélnek erről, voltak itt most valami híveim, akik elmentek egy ilyen, hogy mondják, vannak ezek, amiket most szervezik ezeket a cursillosok³⁶ s akkor ezek járnak oda, s már ott is beszélnek, a Kalotaszeget mindenütt beszélnek. [...] Nem jön, hogy elhiggyem, olyan, mint egy rémálom; hogy miért, hogy olyan tapasztalataik voltak a volt lelkész idején, s akkor ez most mind felszínre jött. S akkor azt mondták, hogy nem baj, mert másképp csináljuk és mindent dominálunk és egy ilyen dominanciaharc folyik, s én meg nem hagyok, azért engem választottak meg lelkésznek és vezetőjüknek, s engem sokszor labdába se engednek rúgni, úgy tárgyalnak meg dolgokat nélkülem. Én meg, ha szerveztem a gyerekeknek adventkor egy olyan adventi programot, mikor megtudták ijji!, hát nekünk nem szólt, nem kért engedélyt, nem tárgyaltuk meg gyűlésen. Mondom, hát uraim hát megtárgyalunk, kérek engedélyt gyűlésen, hogy én mint lelkész foglalkozzak a gyermekekkel? [...] Sokszor olyan kellemetlen, hogy jön valaki számlával, nem tudom kifizetni, meg kell, mondjam „Doamnă vedeți acolo eu n-am cheie că avem casier.”³⁷ Tehát nevetséges a dolog. De úgy, hogy én

---

36 A cursillo szervezése az egyházi intézményt megkerülve, egyéni és egyházi megújulást sürgető rendezvénysorozat, továbbképző.

37 A román nyelvű válasz fordítása: Asszonyom, látja, hogy nekem nincs kulcsom a kasszához, mert pénztárosom van.

már nem mondhatták, hogy amiatt, mert egy hónap után úgy volt s akkor gyanús volt s akkor átvették, már mire én jöttem C. elment, átvették, volt a beszolgálás ideje, mire én jöttem, kész tények elé állítottak. [...] Gyaluban soknak felesége könyvelő stb., csinálja meg a könyvelést, engem mentesítsenek fel, mert ekkora gyülekezetben azért van mit ottan bepötyögtetni, meg kinyomtatni, meg bekötni meg minden. [Van, van!] És főleg most, hogy egy éve mind gyűjtjük és renoválunk s ilyen pénzek meg olyan pénzek, s megígérték, ahogy megválasztottak s megszerezték, akit akartak és amit akartak, azt mondták, hogy mi igaz, hogy ígértük, de ezt mondták a kerületnél. Megkérdeztük nem tudom melyik lelkészt és az is azt mondta, hogy a lelkész kell könyveljen. [S akkor te nem mondhattad azt, hogy igen, de maguk nem tartották be.] Igen, de mire hivatkozzak? Nem írtuk ezt le. (Ny. Cs. lelkipásztor)

Más pedig éppen az adminisztrációban mutatott jártassága révén jutott egyházközségi alkalmazáshoz, majd 10 év után egy kalotaszegi gyülekezetben számos szervezésbeli feladat felvállalásával teljesíti ki a közösség szolgálatát.

Írtam egy pályázatot 2001 nyarán az egyházi kommunikáció és adminisztráció informatizálásáról, amit beadtam a püspöki hivatalnak, s úgy néz ki, hogy tetszett nekik s megbíztak ezzel a munkával, ezt 10 évig végeztem, 2001–2011 között aztán 2011-ben nagyot gondoltam s kijöttem gyülekezeti lelkésznek, Bikal meghívott és elfogadtam a meghívást. Itt meg 2011 óta állandóan javítunk, építünk, épületeket, templomot, parókiát, visszakaptuk a felekezeti iskolát, nagyjából rendbe van téve, idén építettünk egy vizes blokkot, volt egy 70 fős gyermektábor, Kárpát-medencei tábor, oda 70 fős gyermeknek tisztálkodási épület kellett, közmunkából húztuk fel, zuhanyzók, WC, mosdók, külön fiúknak, külön lányoknak. Próbáljuk a gyülekezetet összetartani. (Sz. M. lelkipásztor)

A gazdasági jellegű *kapcsolatok* egy másik vetülete a községi polgármesteri hivatalokhoz köthető. Ha polgármester vagy helyi tanácsos van a gyülekezetben vagy a presbitériumban, ez befolyásolhatja az egyházközség által megszerzett támogatások mértékét. Patrónus–kliens viszony alakul így (Szabó 2013: 155), melynek értelmében az egyház a szavazatokat biztosítja az újabb önkormányzati tisztviselők számára, akik cserében nemcsak a helyi közösség egészét érintő tervekben segídeknek, anyagi támogatást biztosítva, hanem az egyházközség különböző terveinek kivitelezéséhez is anyagi alapot szavaznak meg. Erre azért van szükség, mert az egyházközségek saját bevételei nem elegendőek az ingatlanok általános javításaira, karbantartási kiadásokra vagy éppen új beruházásokra. A civil rendezvények nemcsak a lelkészi jelenlétet biztosítják, hanem az egyház és az önkormányzat közötti együttműködés demonstratív alkalmi. Amikor megromlik a viszony a két intézmény között, annak mindkét fél kárát vallja, és többnyire igyekeznek feloldani a konfliktusokat.

Az egyházi fegyelmezés feladata a falu erkölce és az egyház normarendszere közé szorítja a lelkészt. A presbitérium csupán azokban az esetekben támogatja a lelkész fegyelmi jellegű eljárását, amennyiben az a falu (a rokonság) érdekeit, megbecsülését nem csorbítja. Már szinte alig maradt területe az egyházi fegyelmezések, hiszen a helyi közösség civil, többnyire magánjellegű eljárással torolja meg a sérelmet. Már csak a házasságot megelőző, közbotránkozást keltett esetekben maradt gyakorlati fegyelmező hatása az egyháznak és így a lelkésznek. A kiróható szankciók pedig folyamatosan imádsággá szelődtek. A fegyelmezés terét illetően a templomi közösségi nyilvánosságot jelentő közteret felváltotta a parókia intimitása, ahol imádsággá csökevényesedett az eklézsiakövetés vagy a fogadalomtétel. (Kósa 1993, Varga Gy. 2007: 269.) Egyházmegyei vonatkozásban a ciklikus esperesi látogatások lehetőséget nyújtanak arra, hogy kollegiális légkörben hallgassák meg a lelkészek vagy az előjárók panaszait. Egy erkölcsileg is pluralizálódott társadalomban a „mások tekintete” sem jelent feltétlen fegyelmező erőt (Kotics 2001).

Az egyháztagokkal fenntartott kapcsolat megköveteli az anyakönyvek folyamatos vezetését. A gyülekezetekből való ki- és beköltözés alkalmával, ajánlólevelek, igazolások kiállításakor vagy a felmenők anyakönyvi igazolása esetén (honosítás vagy családfakutatás céljából) lényeges, ha helyben elérhetőek az adatok. Az 1956-os magyarországi forradalmat követően Romániában begyűjtötték az anyakönyvek többségét, majd 1968 után megyei levéltárakba kerültek. Az akkori hatalom következtelen munkája révén mégis számos anyakönyv a lelkészi hivatalok gondozásában maradt. (Pozsony 2011: 12.)

A lelkészek egyházi karrierjének több színtere van. Beszélhetünk a szakmai önmegvalósítás gyülekezeti vonatkozásairól és az egyházmegyében betöltött tisztségek elvállalásáról. Gyülekezeti karrier mindig valamilyen felismert értékhez kötődik. Van lelkész, akinek a kalotaszegi szolgálat egyet jelent az otthon fogalmával, és számára elegendő elégtételt jelent az a tény, hogy ebben a tájegységben maradhat. Más a gyülekezet lélekszámának függvényében értékeli egyházi karrierjét, így a nagyobb gyülekezet tűnik kívánatosnak. Kivételesen minden lelkész nagyobb lélekszámú gyülekezetbe költözött, mint amilyenben addig szolgált. Hárman szeretnének 1000 lélek feletti városi egyházközségből nyugdíjba menni, hatan 1000 lélek alatti vidéki, illetve 500 lélek alatti gyülekezetben zárni a szolgálati időt. Ezek a remények a biztonságos megélhetést célozzák meg. Szakmai féltékenység, versengés, ahogy az minden szakmában megvan (Kinda 2011: 148), főleg a gyülekezeti pályázások, meghívások alkalmával nyilvánul meg. Az egymásnak feszülő érdekek ideig-óráig felkavarják a lelkészi közösség egészét, de hamarosan le is csendesednek az ellentétek azzal, hogy a meghirdetett döntését minden érintett elfogadja. Ahogy Felicia Cordoneanu fogalmazza, kettős megerősítés lép érvénybe a szolgálati helyüket elfoglaló papok esetén: egy isteni és egy emberi (Cordoneanu 2012: 120). A második kérdéskör az egyházmegyei tisztség vállalása mentén rajzolja meg a lelkészek kapcsolathálóját.

A hasonló korúak között az idősebb lelkészeknek előnyt biztosít a közösség. Böven vannak olyanok is, akik nem vesznek részt az egyházmegye munkájában.

Csupán négy személy válaszolta, hogy semmilyen közegyházi tisztséget nem vállal, kettő bármit elvállalna, a többség válogatna a hat éves ciklusra szóló megbízatások között.

Összefoglalva, a lelkészek szerteágazó egyházi és civil kapcsolatot tartanak fenn szolgálati helyükön, illetve az egyházmegye keretein belül.³⁸ Igyekeztem bemutatni azokat a kötelekeket, amelyek leginkább meghatározzák a mindennapi életet: a családi, az egyházi, a helyi és az egyházmegyei szintű kapcsolatok révén. Elemzésem semmiképpen nem teljeskörű, mégis felvillant néhány szempontot a Kalotaszegen szolgáló református lekipásztorok kapcsolathálójának néprajzi elemzéséhez.

---

38 Közösségi és intézményes szerepeket különít el Felicia Cordoneanu is az ortodox papokra vonatkozóan, ezt a kettős társadalmi jelenléte igyekszem empirikus adatokkal megragadni és elemezni (lásd Cordoneanu 2012: 118).